

Nr 172

av herr Molin m. fl.

om översyn av lärarutbildningen i biologi, samhällskunskap och svenska.

I denna motion aktualiseras en översyn av lärarutbildningen i de s. k. blockämnena. Blockämnena är läroämnen som är sammansatta av två eller flera universitetsämnen och där följaktligen lärarutbildningen måste ske genom samverkan mellan olika universitetsinstitutioner. Blockämnesutbildningen tillkom i samband med införandet av s. k. fasta studiegångar vid universiteten 1959 (PUKAS). Lärarutbildningen i dessa blockämnen har i vissa avseenden visat sig vara otillfredsställande, och det är därför enligt vår mening angeläget att en översyn därav sker. I det följande redovisas kortfattat situationen i varje blockämne för sig.

Biologi

För ämnet biologi innebar 1969 års beslut en kraftig minskning av utbildningstiden för blivande lärare. Tidigare gällde för lärarkompetens krav på minst 3 betyg sammanlagt i ämnena zoologi och botanik samt kurser i genetik och hygien, således en sammanlagd studietid på ungefär tre och en halv termin. Undersökningar som gjorts har visat att blivande biologilärare i genomsnitt hade drygt 4 betyg i biologiska ämnen.

Genom 1969 års beslut skapades blockämnet biologi, i vilket ingår delar av de ovan nämnda ämnena samt ytterligare några andra moment, t. ex. ekologi och mikrobiologi. För kompetens som lärare på grundskolans högstadium och i gymnasieskolan krävs genomgången grundkurs om 40 poäng i ämnesblocket biologi. Detta svarar mot en normalstudietid på två terminer.

Den nya ordningen innebär således en kraftig sänkning av kompetenskraven, vilket upplevts som olyckligt av såväl lärare som studenter. I blockämnet ingår som nämnts delar från flera olika ämnesområden, och den korta studietiden omöjliggör fördjupade studier inom något ämnesområde.

Biologin har en central ställning inom skolan, och helt allmänt — inte minst inom miljövärden — tillmäter man numera insikter i de biologiska orsakssammanhangen mycket stor vikt. Det är således från olika synpunkter angeläget att ämnets ställning stärks och att studietiden för blivande lärare förlängs. För kompetens som lärare i biologi bör krävas en studiekurs om minst 60 poäng.

Samhällskunskap

Riksdagens beslut 1969 innebar en väsentlig minskning av tiden för utbildning av lärare i samhällskunskap. Genom att huvuddelen av ämnet geografi på gymnasiet inbakades i samhällskunskapen innebar beslutet att för ämnesteoretisk behörighet som lärare i samhällskunskap på gymnasiet skulle krävas 60 poäng (motsvarande tre terminers studier) — en minskning av utbildningstiden med 40 procent jämfört med vad som tidigare gällde. Detta skedde utan att någon förändring i ämnets ställning eller i syftet med det självständiga ämnet förutsattes. Gymnasieutredningen använde formuleringen "främja förmågan att förstå hur samhället fungerar" för syftet med samhällskunskapsundervisningen.

Med hänsyn till det angelägna i att skolan i dagens samhällssituation meddelar vidsträckta kunskaper och stimulerar en allsidig diskussion om det politiska, sociala och ekonomiska livet bör nu en omprövning av beslutet om nedskärning av tiden för lärarutbildning i samhällskunskap komma till stånd. Ett ytterligare motiv för en omprövning är de negativa erfarenheterna av det nya systemet. De studerande har i hög grad tyckt sig uppleva en forcerad och föga sammanhållen utbildning med alltför små möjligheter till en vid diskussion. Detta sammanhänger uppenbarligen med att man icke i något av de i blockämnet ingående universitetsämnen uppnår ens ettbetygsnivån (20 poäng).

I motionen 1969:1057 i andra kammaren pekades på olika möjligheter att undvika de olyckliga konsekvenserna av en minskning av utbildningstiden för lärare i samhällskunskap. Ämnet kan t. ex. på gymnasieskolan tillåtas ingå i s. k. ettämneskombinationer, där läraren alltså icke är tvungen att vara behörig i något annat ämne. Samhällskunskapen kan vidare kombineras med ämnet socialkunskap, som har ett med samhällskunskapen likartat utbildningsinnehåll. Ett tredje alternativ är att låta samhällskunskapen vid s. k. tvåämneskombinationer obligatoriskt ingå med 80 poäng, varvid det andra ämnet ingår med 40 poäng. Slutligen finns givetvis även möjligheten att förlänga den ämnesteoretiska utbildningens längd med en termin (20 poäng), vilket skulle kunna ske i samband med en förändring av utbildningstiden för lärare i samhällskunskap i gymnasieskolan så att den i fortsättningen icke får underskrida fyra terminer (80 poäng). Detta ligger givetvis i linje med det ursprungliga förslaget från lärarutbildningssakkunniga om en fyraårig ämnesteoretisk utbildningsgång för gymnasielärare. Våren 1971 uttalade sig en av UKÄ anordnad ämneskonferens i samhällskunskap för en förlängning av utbildningstiden för gymnasielärare i samhällskunskap med en termin till 60 poäng.

Svenska

Bland blockämnena intar svenskan en särställning. Där finns en speciell 60-poängskurs avsedd som kompetensgrund för lärare. Denna kurs innehåller förutom de språkliga och litterära momenten även andra tämligen disparata inslag, t. ex. språksociologi, barn- och ungdomslitteratur, drama-, film- och massmediekunskap. Otvivelaktigt har de nya studieplanerna medfört en vitalisering av institutionernas verksamhet och en nyvaknad iver att odla upp nya forskningsområden. Samtidigt har kritik med rätta riktats mot ytligheten i utbildningen. Dagens svensklärare får exempelvis i litteraturhistoria en utbildning, som på drygt fem veckor för honom genom svensk *och* allmän litteraturhistoria fram till 1870. Han ägnar sedan lika lång tid åt de senaste hundra årens litteratur. I själva verket torde man knappast någonstans i världen hitta en utbildningsgång för modersmållärare, som ägnar sitt lands litteratur ett studium som snarare kan räknas i veckor än månader. Kursen upplevs även av de studerande som starkt splittrande.

Denna kurs ger f. n. lärarkompetens både på grundskolan och på gymnasieskolan. Det kan enligt vår mening inte vara rimligt att det inte skall krävas någon ytterligare teoretisk påbyggnad för lärarkompetens i gymnasieskolan. Den nuvarande svensklärarytbildningen är således kvantitativt otillräcklig och bör bli föremål för en snar översyn.

Behovet av en vidgad samhällskunskapsundervisning har dokumenterats i flera fall under senare år. Ett exempel är det betänkande rörande riksdagens utåtriktade information som nyligen avgivits av riksdagens informationsutredning. Också behovet av en bred kunskapsbas i biologi har understrukits vid flera tillfällen, bl. a. i debatten om det miljömässiga sambandet mellan människa och natur.

Utbildningsutskottet har vid några tillfällen under senare år i samband med behandlingen av motioner med liknande innehåll uttalat att en översyn borde ske först sedan viss erfarenhet erhållits av den nuvarande lärarutbildningen i blockämnena. Fem läsår har denna utbildning tillämpats. Tiden borde därför nu vara kommen för en snabb översyn av lärarutbildningen i blockämnena.

Det är ett samhällskrav att skolan inte misslyckas på grund av att lärarnas utbildning inte fyller måttet. Nu lättar trycket på universitetsinstitutionerna, och lärarbristen har snarast vänts i sin motsats. Det är då viktigt att man använder de närmaste åren till en kraftfullt genomförd översyn över utbildningsinnehåll och utbildningsresultat. Vi är övertygade om att viktiga erfarenheter nu vunnits som kan ge oss en bättre lärarutbildning och en riktigare arbetssituation på universiteten. Bl. a. bör man beakta själva studiesituationen. Det kan t. ex. icke vara riktigt att utbilda lärare som i konflikten mellan krav på stoffkännedom och fördjupning av insikterna hamnar i en tidsmässigt betingad snabbinläsning av kurser utan att få tid till argumentation och frågor.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en snar översyn av
lärarutbildningen i blockämnena biologi, samhällskunskap
och svenska.

Stockholm den 15 januari 1974

BJÖRN MOLIN (fp)

ANDERS WIJKMAN (m)

BERTIL FISKESJÖ (c)